

О. Миронюк,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

НЕЗВОРОТНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

Постановка проблеми. Проблема забезпечення прав людини наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття стала однією з найактуальніших проблем людства та має складні внутрішньодержавні й міжнародні аспекти прояву. Сьогодні важливим є дослідження питань, пов'язаних із порушенням прав та свобод людини, які випливають з наступних причин:

По-перше, потреба у захисті гідності особи. Нам відомо, що права людини є фундаментальними, вони сприяють забезпеченню поваги до кожної особистості, кожен з нас прагне аби нас сприймали як окрему особистість, поважали наші думки, переконання, вибір і спосіб життя, недопущення до дискримінації, особисту автономію, можливість самореалізуватися, тому дослідження у цьому напрямку допомагає виявляти випадки порушень людської гідності та сприяти їх запобіганню.

По-друге, підвищення обізнаності громадськості про права людини та наслідки їх порушень. Аналіз і висвітлення проблем дозволяють суспільству краще розуміти природу порушень прав, їх масштаби та наслідки для людей. Це сприяє формуванню громадської думки та активізації дій для їх усунення.

По-третє, запобігання повторним порушенням людських прав передбачає комплекс заходів на рівні держави, суспільства та міжнародної спільноти.

По-четверте, розвиток правової системи для захисту прав людини є одним із ключових чинників для

побудови демократичного громадянського суспільства, а аналіз порушень прав сприяє вдосконаленню національного та міжнародного законодавства.

По-п'яте, посилення міжнародного співробітництва у сфері протидії порушень прав людини, а такі дії сприяють глобальному об'єднанню зусиль урядів, організацій та громадськості у боротьбі з порушеннями прав людини.

По-шосте, відновлення справедливості. Вивчення порушень прав дозволяє притягати до відповідальності тих, хто скоїв злочин, а також забезпечувати справедливе відшкодування шкоди жертвам.

По-сьоме, запобігання конфліктам, спричиненим масовими порушеннями прав людини, є важливим чинником зменшення соціальної напруги. Дії, спрямовані на визнання та дослідження таких порушень, дозволяють вчасно виявити ризики та застосувати ефективні заходи для їхнього попередження й мінімізації.

На ці процеси мають вплив, як об'єктивні, так і суб'єктивні підстави, зумовлені історією становлення й розвитку світової цивілізації та її демократичних інститутів. Таким чином, дослідження проблем порушень прав, є ключовим інструментом для побудови справедливого, безпечного та мирного існування людини, воно дозволяє виявити системні недотримання законодавства органами влади, притягнути винних до відповідальності та сприяє впровадженню

ефективних механізмів захисту природних прав особи. В результаті відбувається формування справедливого законодавства, підвищується рівень правової культури громадян і забезпечуються рівні можливості для всіх членів суспільства. Без належного дослідження порушень прав людини неможливо створити умови гармонійного співіснування, соціального прогресу та зміцнення демократичних цінностей.

Тому важливість цієї проблеми закликає детальніше розібратись в цьому питанні. Це допоможе завчасно попідкуватись про забезпечення всіх прав та свобод людини та зменшити наслідки від їх недотримання в майбутньому.

Стан дослідження. Дослідженням проблем прав людини в Україні займалися такі науковці як: О.В. Батанов, О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, П.М. Рабінович, В.Я. Тацій, В.Ф. Погорілко, Ю.С. Шемчушенко, М. Цвік, В. Тихий та інші. Серед сучасних українських науковців, що займаються дослідженням причин порушень прав людини з різних боків – правового, історичного, соціального, можна виділити таких: Є. Захаров, М. Лубанька, В. Репецький, О. Салата, Ю. Бошицький та ін. Вчені які займаються проблемою порушень прав і свобод, які мають непоправний характер та незворотні наслідки: М. Маринович, В. Цветком, В. Буткевич, О. Смірнова тощо.

Сьогодні тривають інтенсивні наукові дослідження та фахові дискусії щодо порушень прав людини, наслідки яких є незворотними не лише для індивіда, а й для прийдешніх поколінь.

Метою даної статті є комплексне дослідження феномену незворотного правопорушення прав людини та аналіз його довгострокових наслідків.

Виклад основного матеріалу. Права людини – це фундаментальні свободи та гарантії, що належать кожній людині від народження. Вони

є основою демократичного суспільства та головним критерієм його розвитку. Проте в сучасному світі існують численні приклади порушень цих прав які залишаються невирішеними, а в окремих випадках набувають незворотного характеру. Вони мають негативний вплив на життя людини, здоров'я, гідність, свободу та є наслідком як особистих дій чи бездіяльності людини, так і системних дій з боку держави чи суспільства.

Незворотні порушення прав людини – це таке правопорушення людини або правової норми, яке має серйозні непоправні наслідки, які неможливо повністю усунути чи компенсувати навіть за умови відновлення справедливості. Визнання таких випадків є надзвичайно важливим, оскільки вони, мають моральний, соціальний, правовий і політичний характер. Причини незворотних порушень можуть бути різними, їх можна згрупувати за основними факторами:

1. Позбавлення життя, є найтяжчим і незворотним порушенням права людини – права на життя: вбивства, незаконні страти та без справедливого суду, геноцид або воєнні злочини, тортури, зникнення безвісти – це все призводить до смерті. Людське життя є унікальним, і його неможливо відновити. Навіть у випадку компенсації чи визнання правопорушення, жертва вже не може скористатися своїм правом.

2. Непоправним порушенням прав є незворотна шкода завдана здоров'ю людини – це фізичний чи психічний збиток: тортури, які призвели до травм, що не піддаються лікуванню, вони залишають жертвам довічну шкоду, які не можна повністю вилікувати. Наприклад, інвалідність або втрата органів через насильство чи недбалість. Не забуваймо, що ефекти від таких дій часто впливають і на наступні покоління.

3. Політичні чи системні репресії несуть загрозу і непоправну шкоду для людини і її здоров'я. Примусове

це основа справедливого і гуманного громадянського суспільства.

Відновлення справедливості є однією з головних причин боротьби людини за реалізацію своїх прав, оскільки вона природно прагне повернути собі те, що їй належить за правом. Це стосується як матеріальних так і нематеріальних благ. Дуже цінно забезпечити моральну підтримку жертвам і їхнім родинам, підтверджуючи, що їхній біль та втрати є важливими, допомогти відновити людині повагу до себе та свого місця у суспільстві. Люди прагнуть змінити систему яка нівелює і не поважає права кожної людини, щоб уникнути несправедливості у майбутньому.

Сьогодні, ми є свідками страждань українського народу від війни, яку розпочала росія. Через негуманні військові дії спричинені російськими військовими, українці відчувають страх, біль та втрату людей, здоров'я, родин, майна, територій де народилися та жили. Мільйони людей змушені залишити свої домівки, шукаючи безпеки в інших регіонах чи за кордоном. Як зазначив М. Маринович, війна в Україні – це не лише збройний конфлікт, а «битва між світлом і темрявою, між добром і злом. Агресія росії сприяє втраті здатності розрізняти правду і брехню, що становить загрозу до всієї людської цивілізації» [9]. Отже, порушення прав людини під час війни, руйнування інфраструктури та гуманітарна криза мають катастрофічні наслідки для мирного населення. Ці втрати відчуває сьогодні кожен українець. Постраждали від насильства чи війни можуть передавати свій травматичний досвід дітям і онукам. Через психологічні травми, стрес, депресію в українців виникають генераційні проблеми з психічним здоров'ям, що можуть відчуті і наступні покоління. Це явище відоме як «травма поколінь» (transgenerational trauma) [2]. Ці травми виникають внаслідок сильних колективних та особистих потреб, а українці уже були відчу-

вали їх наслідки в минулому і відчувають їх і до сьогодні, коли мільйони наших співвітчизників загинули від штучного голоду у 1932-1933 роках. Нажаль, сьогодні в умовах війни, ми знову потерпаємо через геноцид, війну та переслідування, ми втрачаємо наших близьких, руйнуються родинні зв'язки, знищуються соціальні структури, втрачається мова, територія, традиції, релігійні вірування і звичаї, а ці непоправні наслідки відчуватимуть і наші наступні покоління. Примусове переміщення та насильницьке знищення культурних об'єктів, залишають історичний контекстуальний вакуум для майбутніх поколінь, стираючи важливу частину колективної пам'яті цілого суспільства.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що непоправні порушення прав людини залишають незгладимий слід на жертвах і суспільствах, мають негативний вплив, і на майбутні покоління, а їх виправлення є надзвичайно складним або неможливо процесом. Незворотність порушення людських прав викарбовує довготривалий і комплексних відбиток на постраждалих особах, зазнає руйнування психологічний стан потерпілих від цих порушень, страждає культурна ідентичність цілих поколінь, соціальна структура суспільства, економічний розвиток та політична стабільність і на жаль наслідки таких порушень відчуватимуться десятиліттями, а інколи можуть передаватися через покоління. Тому, коли одне покоління зазнає незворотних порушень прав людини, непорозуміння та зростаюча недовіра до інших осіб, суспільств, влад можуть ускладнити інтеграцію нового покоління в суспільство та побудову міжособистісних стосунків і розвиток міжнародних відносин.

Кожна людина для попередження негативних наслідків пов'язаних з порушенням прав людини зобов'язана знати свої права, дотримуватися закону, не бути байдужою до демо-

кратичних процесів які відбуваються у суспільстві, виявляти активну громадянську позицію та виховувати у собі повагу і толерантність до культури інших людей. Держава має гарантувати верховенство права, зобов'язана приймати і дотримуватися міжнародних стандартів прав людини, контролювати правопорушення та піклуватися про справедливу відповідальність щодо осіб які їх вчинили, боротися з корупцією та розвивати правову освіту свого населення.

Отже, потреба у запобіганні неправній шкоді правам і свободам потребує комплексного підходу на рівні держави, громадянського суспільства та кожної окремої людини. Цей комплекс має включати наступні кроки: розвиток правової держави через ефективність та справедливість судової системи, забезпечення верховенства права, прозорість влади та механізмів контролю за нею, запровадження юридичних, соціальних, політичних та освітніх заходів які сприятимуть обізнаності населення у сфері захисту власних прав та громадянській активності, вчинення дій спрямованих на компенсацію шкоди постраждалим, притягнення винних до справедливої відповідальності та створення умов для запобігання подібним порушенням у майбутньому. А ефективне відновлення порушених прав людини можливе лише за умови тісної співпраці між державою, громадянським суспільством та міжнародною спільнотою, вимагає сильної політичної волі, міжнародного тиску, незалежних судових інституцій та професійної роботи правозахисних організацій. Усім нам варто цінувати кожну людину, толерантно сприймати її відмінності і тоді побудуємо світ у якому кожен почуватиметься захищено.

Стаття присвячена аналізу незворотних порушень прав людини та характеристики наслідків таких порушень. Незворотні порушення

прав людини – це порушення прав, наслідки яких неможливо повністю виправити або компенсувати, навіть якщо справедливість буде відновлено. Це означає, що в результаті такого порушення було завдано непоправної шкоди життю, здоров'ю, свободі чи гідності людини, що є наслідком як особистих дій чи бездіяльності людини, так і системних дій з боку держави чи суспільства. Також проаналізовано, що цей процес має як об'єктивні, так і суб'єктивні підстави, зумовлені історією становлення і розвитку світової цивілізації та її демократичних інститутів. Таким чином, дослідження проблем порушень прав людини є ключовим інструментом для побудови справедливого, безпечного та мирного суспільства, оскільки воно дозволяє: виявити системні порушення, притягнути винних до відповідальності та впроваджувати ефективні механізми захисту прав людини. Доведено в роботі, що аналіз таких проблем сприяє формуванню справедливого законодавства, підвищенню рівня правової культури громадян, і забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства. Без належного дослідження порушень прав людини неможливо створити умови гармонійного співіснування соціального прогресу та зміцнення демократичних цінностей у громадянському суспільстві.

Особливу увагу приділено дослідженню та систематизації причин, які призводять до неправних порушень прав людини, серед них: позбавлення життя, незворотна шкода здоров'ю, політичні чи системні репресії, геноцид чи етнічна чистка, втрата, знищення культурної чи історичної спадщини, примусова стерилізація чи експлуатація, ігнорування прав людини на ранніх етапах розвитку суспільства, вплив воєн і міжнародних конфліктів, екологічні ката-

строфи, тощо. Такі системні порушення прав людини мають серйозні наслідки для людства, вони негативно впливають на суспільство, економічну та політичну сталість і загальну громадянську безпеку, через що у людей немає впевненості, стабільності, виникають суперечності через відсутність справедливості.

У роботі запропоновано комплексний підхід до протидії незворотним порушенням прав і свобод людини, який ґрунтується на взаємодії державних інституцій, громадянського суспільства та особистої відповідальності кожного індивіда.

Тому важливість цієї проблеми закликає детальніше розібратись в цьому питанні, допоможе завчасно попіклуватись про забезпечення всіх прав і свобод людини, дозволить усвідомити наслідки таких порушень прав людини, сприятиме удосконаленню правових механізмів захисту та сформує підґрунтя для запобігання подібним випадкам у майбутньому. Усвідомлення неоправданості таких порушень стимулює державу та суспільство до ефективнішого реагування, зміцнення правових гарантій та забезпечення справедливості для кожного громадянина.

Ключові слова: незворотність порушень прав людини, неоправданість порушень прав людини, неоправдана шкода, громадянське суспільство, універсальність прав людини, міжнародне співробітництво, дискримінація, справедливість, невинуватена безкарність, «травма поколінь».

Myroniuk O. Irreversible human rights violations and their consequences

The article analyses irreversible human rights violations and describes the consequences of such violations.

Irreversible human rights violations are those whose consequences cannot be fully remedied or compensated for, even if justice is restored. This means that as a result of such a violation, irreparable damage was caused to a person's life, health, freedom or dignity, which is the result of both personal actions or inaction of a person and systemic actions by the state or society.

It has also been analyzed that this process has both objective and subjective grounds, determined by the history of the formation and development of world civilization and its democratic institutions. Thus, researching human rights violations is a key tool for building a just, secure and peaceful society, as it allows us to identify systemic violations, bring perpetrators to justice and implement effective mechanisms for protecting human rights. It is proven in the work that the analysis of such problems contributes to the formation of fair legislation, raising the level of legal culture of citizens, and ensuring equal opportunities for all members of society. Without a proper study of human rights violations, it is impossible to create conditions for the harmonious coexistence of social progress and the strengthening of democratic values in civil society.

Particular attention is paid to the study and systematization of the reasons that lead to irreparable human rights violations, including: deprivation of life, irreversible harm to health, political or systemic repression, genocide or ethnic cleansing, loss or destruction of cultural or historical heritage, forced sterilisation or exploitation, disregard for human rights in the early stages of society, the impact of wars and international conflicts, environmental disasters, etc. Such systemic human rights violations have serious consequences for humanity, they have a negative impact on society, economic and

political stability and overall civilian security, which leads to a lack of confidence, stability and conflict due to the lack of justice.

The paper proposes a comprehensive approach to countering irreversible violations of human rights and freedoms, which is based on the interaction of state institutions, civil society, and the personal responsibility of each individual.

Therefore, the importance of this problem calls for a more detailed understanding of this issue, which will help to ensure that all human rights and freedoms are protected in advance, allow us to understand the consequences of such human rights violations, contribute to the improvement of legal protection mechanisms and form the basis for preventing similar cases in the future. Awareness of the irreparability of such violations encourages the state and society to respond more effectively, strengthen legal guarantees and ensure justice for every citizen.

Key words: irreversibility of human rights violations, irreparable human rights violations, irreparable harm, civil society, universality of human rights, international cooperation, discrimination, justice, unjustified impunity, «generational trauma».

Література:

1. Сущенко В.М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні (в контексті верховенства права) / Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_9

2. Данієлі Я., Майдан І. Травматична спадщина поколінь. РМГР [інтернет]. 30, Березень 2023 [цит. за 27, Січень 2025];8(1):e0801409. <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/409>

3. Полторацький О.С. Міжнародна безпека: сутність, еволюція, сучасні проблеми / Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. 2003. Вип. 33. Ч. 1. С. 31–37.

4. Миронюк О.І. Універсальність прав людини: теоретичний вимір // Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. С. 56–59 URL: <https://surli.li/fhcafm>

5. Примак В.Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / В.Д. Примак; наук. конс. М.К. Галянтич ; офіц. опон.: В.Л. Яроцький, Ю.Д. Притика, О.С. Яворська ; НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України. – Київ: [б. в.], 2015. 32 с.

6. Рабінович П.М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація / Вісник Національної академії правових наук України. 2016. № 1. С. 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varny_2016_1_4

7. Мироненко О. Білль про права. Політична енциклопедія. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 209 с. URL: <https://surli.li/ivwvcj>

8. Цветков В.В., Горбатенко В.П. Демократія – Управління – Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: Монографія.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Київ. 2001. 248 с

9. Myroslav Marunovich: War in Ukraine is a fight for freedom URL: <https://surli.cc/sltzed> (дата звернення 8.05.2025р.)

